

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
FACULTATEA DE LITERE
ȘCOALA DOCTORALĂ STUDII DE HUNGAROLOGIE

ISTORIA LOCALĂ CA IDENTITATE NARATIVĂ
Cultul primarului Bernády György în orașul Târgu-Mureș

TEZĂ DE DOCTORAT

REZUMAT

Conducător de doctorat:
Prof. dr. Keszeg Vilmos

Student-doctorand:
György (Veress) Imola

Cluj-Napoca
2013

Cuprins

Introducere	6
1. CONTEXTUL ȘTIINȚIFIC AL CERCETĂRII, SURSE, METODE.....	9
1.1. Noțiuni. Caracterul interdisciplinar al subiectului.....	9
1.2. Referințe teoretice și de istorie a științei.....	10
1.2.1. Problematika cunoștințelor despre trecut: istorie, amintire, conștiința istorică a epocii.....	10
1.2.2. Patrimonizarea trecutului, istoria locală.....	15
1.2.3. Istoriografia orașului, cercetarea urbanizării.....	18
1.2.4. Istoria locală și identitatea narativă.....	26
1.2.5. Memorie și tradiția inventată.....	31
1.2.6. Identitatea colectivă manifestată prin concepțiile colective: mit modern, cult.....	33
1.2.7. Figura centrală a mitului și a cultului: eroul.....	43
1.3. Sursele cercetării.....	50
1.3.1. Documente de la începutul secolului.....	50
1.3.2. Documentele perioadei tăcerii.....	53
1.3.3. Documentele memoriei de după 1990.....	54
1.4. Metodele cercetării.....	61
1.4.1. Antropologia comunicării, analiza discursului, analiza conținutului.....	61
1.4.2. Metoda biografică.....	64
1.4.3. Analiza formării spațiului mental și a funcționării acestuia.....	65
1.4.4. Biografia obiectelor, obiectele ca populație.....	67
1.4.5. Analiza evenimentelor comemorative ca cercetare a riturilor.....	68
1.5. Sinteză.....	69
2. ERA LUI BERNÁDY GYÖRGY ÎN ISTORIA ORAȘULUI TÂRGU-MUREȘ.....	71
2.1. Novum Forum Siculorum – orașul până în secolul 20.....	71
2.2. Cariera lui Bernády György și epoca dezvoltării orașului.....	75
2.3. Perioada de după „vremurile fericite de pace”.....	82
3. MECANISMUL CREĂRII A UNUI EROU ȘI A UNEI NOI EPOCI ÎN PRIMA PERIOADĂ DE ACTIVITATE A PRIMARULUI BERNÁDY GYÖRGY	86
3.1. Imaginea lui Bernády György și a epocii acestuia în mass media de la începutul secolului 20.....	89
3.1.1. Utilizarea genurilor de mass media.....	89
3.1.2. Caracterul articolelor mass media.....	91
3.1.3. Participanții în discursul referitor la Bernády.....	93
3.1.4. Calitățile reprezentate ale lui Bernády György.....	94
3.1.5. Activitățile reprezentate ale lui Bernády György.....	98
3.1.6. Atitudinea mediului față de Bernády György.....	100
3.1.7. Tonul textelor din mass media.....	104
3.1.8. Conștientizarea specificului epocii.....	105
3.1.9. Concluziile analizei conținutului.....	108

3.2. Sinteză: întemeierea cultului, epoca creării eroului.....	109
4. INFLUENȚA EVENIMENTELOR ISTORICE ASUPRA CARIEREI LUI BERNÁDY GYÖRGY ȘI ASUPRA RECEPTĂRII ACESTEIA.....	114
4.1. Cei cinci ani ca comite suprem.....	114
4.2. Perioada retragerii din viața publică.....	120
4.3. Prima etapă a activității politice depuse în interesul comunității minoritare.....	121
4.4. Perioada a doua în calitate de primar.....	125
4.5. A doua etapă a activității politice depuse în interesul comunității minoritare....	128
4.6. Sinteză: metamorfozele imaginii lui Bernády György.....	133
5. IDENTITATEA LOCALĂ A MAGHIARIMII DIN TÂRGU-MUREȘ ÎNTRE ANII 1940 ȘI 1989.....	134
5.1. Reprezentarea istoriei locale și texte comemorative în mass media din Târgu Mureș între anii 1940 și 1989.....	137
5.1.1. Perioada supremației ungare (1940–1944).....	137
5.1.2. Perioada ideologiei staliniste (1944–1953).....	139
5.1.3. Perioada crizei ideologice (1953–1965).....	144
5.1.4. Epoca lui Ceaușescu (1965–1989).....	150
5.2. Amintirea lui Bernády György și a epocii sale în oglinda amintirilor personale.....	157
5.3. Sinteză: cadrele memoriei.....	164
6. EXPUNEREA ISTORIEI LOCALE: CULTUL LUI BERNÁDY GYÖRGY DUPĂ 1990.....	167
6.1. Reprezentațiile cultului lui Bernády György.....	169
6.2. Reprezentarea rituală a cultului – zilele Bernády.....	175
6.2.1. Prezentarea evenimentului.....	175
6.2.2. Ordinea, structura și ritmul faptelor.....	176
6.2.3. Persoane, roluri, participanți.....	177
6.2.4. Structura spațiului și a timpului.....	179
6.2.5. Texte și reprezentații rituale.....	181
6.2.6. Obiecte.....	183
6.2.7. Funcțiile zilelor Bernády.....	185
6.3. Utilizarea spațiului simbolic în cadrul cultului.....	187
6.3.1. Utilizarea în mod simbolic a spațiului de către etnia maghiară.....	187
6.3.2. Paralelisme în manifestările diferitelor etnii.....	193
6.4. Sinteză: rolul cultului în viața comunității bazate pe memorie.....	197
7. CONCLUZII.....	199
BIBLIOGRAFIE.....	205
ANEXE.....	228
I. Mass media de la începutul secolului 20.....	229
1. Székely Lapok.....	229
2. Székelység, Székely Ellenzék.....	426
3. Maros-Vásárhely.....	487
4. Közérdek.....	532
5. Reggeli Újság.....	550
II. Mass media epocii de tăcere.....	564

1. Székely Szó.....	564
2. Vörös Zászló.....	571
III. Mass media după 1989.....	597
Népújság.....	597
IV. Interviuri.....	619
1. Borbély László.....	619
2. Keresztes Gyula.....	620
3. Nagy Miklós Kund.....	628
4. Simon György.....	633
5. Spielmann Sebestyén Mihály.....	636
V. Texte.....	647
VI. Fotografii.....	651

Cuvinte-cheie: memorie, istorie locală, urbanizare, erou, cult, mituri moderne, narațiuni, identitate narativă

Cercetarea prezentă se concentrează asupra formei de manifestare a identității unei comunități urbane și abordează o epocă importantă a istoriei locale, epoca urbanizării, asociată cu primarul orașului, care a inițiat numeroase proiecte de construcție. Pe parcursul cercetării cultului și memoriei am urmărit măsura în care fenomenele menționate s-au manifestat în diferitele epoci, funcțiile îndeplinite de acestea, măsura în care pot fi considerate publice și narațiunile pe care le-au manifestat. Sursele folosite au fost de tip oral și scriptural. Categoria surselor scrise include: articole de ziar de la începutul secolului 20, manuscrisele lui Bernády György, publicații din epocă, precum și materialul publicistic și publicațiile apărute sub diferitele regimuri politice de dinaintea anului 1990, sursele fiind selectate conform punctelor de vedere specifice cercetării. De asemenea, printre sursele analizei se includ articole de ziar apărute în perioada de după 1990, pagini de internet, publicații locale. Pe lângă aceste surse, am folosit și interviurile realizate cu unii membri ai comunității memoriale locale și informațiile obținute în urma observării participative. Materialul acumulat în acest fel l-am studiat cu ajutorul unor metode precum antropologia comunicării, analiza discursului și conținutului, metoda biografică, analiza formării și funcționării spațiului mental, biografia obiectelor, obiectele ca populație și analiza evenimentelor ca cercetare a riturilor.

Accepțiunea în care am studiat memoria a fost cea de produs colectiv și de fenomen format de comunitate, constructiv și reconstrucitiv. Segmentul memoriei culturale referitor la personalitatea lui Bernády György, respectiv la epoca sa, l-am considerat un mod de simbolizare prin care se realizează sentimentul și conștiința de comunitate a comunității etnice maghiare din Târgu-Mureș, în baza cărora această comunitate își definește propria identitate colectivă. Am reliefat, în primul rând, aspectul național al conceptului de identitate, analiza mea oferind și un exemplu sugestiv pentru uzabilitatea acestuia în sfera politicului. În cazul orașului Târgu-Mureș se poate vorbi, în acest sens, despre identitatea politică a două grupuri etnice care se diferențiază la nivelul discursului public, caracteristicile identității respective constând tocmai în prezența publică permanentă, în frecvența demersurilor manipulative și în tendința obiectivării într-o formă fixă a identității naționale. Ca formă de exprimare a identității am indicat narativitatea care oferă posibilitatea vehiculării imaginii de sine a comunității, contribuind inclusiv la fixarea memoriei într-o anumită formă și la activizarea trecutului. Formarea imaginii despre lume a comunității locale are loc prin

intermediul activității narative bazate pe memorie, care contribuie și la prelucrarea traumelor istorice, facilitând totodată patrimonializarea istoriei. În acest fel, manifestarea cunoașterii referitoare la societate constituie și un mod de exprimare a identității narative în cazul studiat.

În cazul unui grup social cu caracter local, prezentarea istoriei locale în fața publicului oferă o strategie utilă pentru formarea unei relații între urmași și predecesori. Istoria locală poate fi împărțită pe epoci într-un mod similar istoriei universale. Perioadele selectate din trecutul comunității se adaptează mereu la situația prezentă, contribuind cu explicații pentru situația respectivă. În baza segmentelor extrase din contextul istoriei locale, comunitatea își creează propria lume narativă, prin intermediul căreia își poate sublinia și reprezenta identitatea națională la nivelul spațiului public. Mobilul principal al acestui proces constă în identitatea narativă ce poate fi concepută ca reprezentarea istoriei locale.

Starea actuală a societății locale poate să impună nevoia miturilor ca explicații și confirmări în situații de nesiguranță. În cazul în care comunitatea reprezintă mitul sub formă de ritualuri, imagini și narațiuni, putem să vorbim deja despre un cult. Sub forma cultului construit în jurul unui anumit personaj mitic se manifestă, de fapt, identitatea de sine a comunității memoriale, care poate fi surprinsă în narațiunile și în acționarea ritualică asociate cu cultul respectiv. În cazul cercetării prezente, în centrul memoriei colective se află un erou cultural din trecut, respectiv epoca asupra căreia acesta și-a pus amprenta personalității sale. Din rândul elementelor favorabile ale miturilor regăsim, în acest caz, un anumit termen de început, o epocă istorică distinctă, perioada de glorie a urbanizării, respectiv perioada în care un anumit fenomen – în cazul nostru concret, timpul istoric al statului maghiar antebelic – se manifestă pentru ultima dată, după care dispare. Studiul mecanismelor memoriei, diferențiat în funcție de epoci, a relevat faptul că acel mit pe care este fundamentat cultul personalității lui Bernády György se poate modifica în funcție de epoci. Aceste variante ale mitului se manifestă întotdeauna sub forma unor narațiuni și se concretizează într-o anumită persoană. Evocarea trăsăturilor de caracter ale lui Bernády György și a activității sale devine, în acest fel, modul de realizare a legăturii între trecut și prezent, respectiv a variantelor mitului de bază, pe care le-am considerat demne de a fi denumite narațiuni.

La baza elaborării, realizate de către mine, a metodologiilor concrete referitoare la studierea variantelor de mit sau la studierea narațiunilor au stat posibilitățile oferite de surse. Pe această bază, am distins următoarele patru epoci majore: (1) perioada urbanizării primare, de la începutul secolului 20, pe parcursul studierii căreia s-a conturat imaginea vehiculată de media epocii respective despre Bernády György și despre procesul urbanizării, respectiv

așteptările din partea media; (2) perioada dintre sfârșitul primului mandat de primar al lui Bernády György și moartea acestuia, a cărei cercetare a relevat modul în care evenimentele istorice au influențat imaginea formată despre eroul cultural și activitatea acestuia; (3) perioada administrației maghiare dintre anii 1940 și 1944 și durata lungă a regimului comunist care a urmat acesta, tratate de mine în cadrul aceleiași unități tematice, pe parcursul cărora, din cauza îngrădirii puternice a trăirii identității naționale, reprezentarea istoriei locale nu a putut fi realizată decât într-o măsură foarte restrânsă; (4) perioada cultului propriu-zis al lui Bernády György, care a început în anul 1989 și continuă până în zilele noastre, caracterizată prin manipularea cultului lui Bernády în diferite scopuri de către elita politică.

Perioada primului mandat de primar al lui Bernády György. Grupul politic aflat de partea primarului îl înfățișează pe acesta ca pe un erou – în multipla sa calitate de intelectual umanist, politician de talie internațională și economist – datorită virtuților sale civice și activității modernizatoare. Potrivit textelor-sursă, la rândul lor, și cetățenii orașului își exprimă recunoștința față de primar, chiar dacă, în numeroase cazuri, aceștia trebuie să suporte lucrările de construcție și renovare, defavorabile din punctul lor de vedere, precum și starea incomodă, împovăraătoare a orașului. În cadrul discursului organelor de presă supuse analizei, primarul și activitatea acestuia sunt judecate în contradictoriu, în funcție de orientarea politică. În baza studierii presei epocii se constată faptul că fenomenul schimbului de epoci este conștientizat. Și în această epocă, categoria socială a intelectualilor este cea care influențează imaginea formată despre situația orașului și despre primar. Din punctul de vedere al acestei categorii sociale, se poate vorbi despre un moment de renaștere a orașului, asociat cu activitatea primarului Bernády György. Conducătorul orașului este reprezentat în aceeași măsură ca patriot local și ca patriot al țării sale, dar și ca europenist. În general, acesta apare ca un erou local responsabil pentru dezvoltarea orașului din punct de vedere economic, cultural și administrativ, care luptă pentru națiunea sa, reprezintă interesele comunității sale și care, cu siguranță, nu va fi uitat de posteritate. Figura primarului poate fi încadrată, în contextul acestei epoci, în marea narațiune despre orașul Târgu Mureș și dezvoltarea acestuia, urbanizare, procesul îmburghezirii și națiune, o narațiune care integrează cu succes dezvoltarea tuturor aspectelor vieții sociale, procesul modernizării, urmărirea modelelor occidentale și cultivarea tradițiilor, ideea unității naționale și sistemul valoric al identității secuiești.

De la începutul mandatului de comite suprem al lui Bernády György și până la al doilea Dictat de la Viena. După încheierea perioadei celei mai productive a primarului inițiator de mari proiecte de construcție, asistăm la schimbarea situației politice a întregii țări

și, implicit, a orașului. Aceste schimbări, aduse de Primul Război Mondial și de schimbarea granițelor, își manifestă influența inclusiv asupra carierei politice a lui Bernády György și asupra imaginii sale de până atunci. Începând din anul 1913, deși discursul elogios al perioadei precedente se mai aude încă pentru câțiva ani, numărul articolelor de presă referitoare la Bernády György scade considerabil, ajungând chiar să dispară, pentru o perioadă, în urma încheierii mandatului său de comite suprem. După întoarcerea lui Bernády György în anul 1920, subiectul articolelor apărute se restrânge, în mare parte, la activitatea politică a acestuia. În urma schimbării adeziunii sale de partid, imaginea formată despre Bernády György devine neutră. Din cauza numărului foarte redus de articole publicate, după anul 1930, imaginii reprezentate de presă despre Bernády nu îi mai poate fi aplicat termenul de discurs, chiar dacă numele său este invocat, din nou, cu recunoștință. El nu va mai fi prezentat ca erou național de nivel local decât în acele cazuri în care se vorbește despre primul său mandat de primar. Inclusiv acest lucru atestă faptul că societatea locală consideră momentul urbanizării orașului ca fiind strâns asociat cu numele lui Bernády și privește deceniul de activitate productivă a primarului ca perioada unei schimbări de epocă. Reprezentarea eroului care a luptat pentru realizarea unor idealuri naționale în perioada menționată cuprinde în sine – chiar dacă într-o măsură mai redusă și cu întreruperi – narațiunea noii statalități constituite în urma evenimentelor de la Trianon, a supraviețuirii naționale și a ideologiei transilvaniste.

Între anii 1940 și 1989. În perioada administrației maghiare de după al doilea Dictat de la Viena, reprezentările identitare vehiculate de presă s-au dovedit a fi la fel de reduse ca număr ca și mai târziu. Cu toate că formularea textelor este acum mai deschisă și mai cutezătoare, nu am considerat oportun să separ complet această scurtă perioadă de epoca comunistă, din cauza lipsei de intensitate a reprezentărilor vehiculate. În ceea ce privește memoria lui Bernády György, durata lungă a socialismului trebuie privită ca perioadă a tăcerii forțate. În acest context, identific un anumit mecanism de uitare conștientă, așa-numita uitare comandată, care poate fi surprinsă în limitarea discursului public referitor la istoria locală. Reprezentările identitare vehiculate de presă în cadre foarte restrânse au avut în vedere întreaga istorie a orașului, numele lui Bernády György și epoca sa apărând în aceeași măsură și cu aceeași intensitate ca și celelalte personalități și evenimente istorice. Din rândul personalităților remarcabile ale culturii maghiare, textele comemorative publicate au avut posibilitatea să vorbească, printre personalitățile importante ale culturii române și internaționale, numai despre acele figuri istorice ale căror a putut fi asociată într-un anumit fel cu ideea unificării naționale socialiste. De asemenea, la aceeași concluzie am ajuns și în

baza studierii informațiilor furnizate de persoanele intervievate de către mine. Cu toate că intelectualii din rândul minorității maghiare a epocii au conștientizat faptul că reprimarea culturii lor naționale va putea conduce la pierderea identității, aceștia nu au avut posibilități reale să lupte împotriva acestei tendințe. Posibilitățile rămase ale păstrării identității s-au restrâns la demersuri precum păstrarea valorilor culturale, ascunderea unor obiecte, evocarea discretă a trecutului local și a celui național în cadrul îngrădit al literaturii și al științelor, solidarizarea cu revoluția din patria-mamă și întărirea conștiinței naționale în generația tânără. În acest context, lui Bernády György și epocii sale nu le-a revenit un rol mai important decât celorlalte personalități sau epoci importante din istoria orașului Târgu-Mureș. În cadrul cercetării, am considerat toate formele de manifestare ale păstrării culturii maghiare prin intermediul unor texte și acțiuni drept părți componente din narațiunea supraviețuirii naționale.

După 1989. Bernády György apare din nou ca personalitate importantă și ca erou ale cărui caracteristici și acțiuni corespund imaginarului unei comunități condamnate la tăcere în epoca socialistă, respectiv aceluia ideal social care întruchipează interesele și așteptările comunității respective. Drept consecință, în jurul personalității remarcabile a istoriei locale se formează acea lume narativă care asigură posibilitatea trăirii și reprezentării publice a identității acestei comunități memoriale. Elita politică locală începe să vehiculeze acțiuni ritualice și discursuri despre trecutul respectiv, creează locuri ale memoriei. Trebuie să subliniez și faptul că – similar epocilor precedente – conceptul de comunitate memorială se referă, și în acest caz, la categoria intelectualilor de etnie maghiară ai orașului – cu alte cuvinte, gruparea actorilor politici generatori de cult –, respectiv la participanții acțiunilor ritualice și ai discursului. Expunerea identității în spațiul public a condus și la rivalizarea între cele două naționalități conlocuitoare în privința stăpânirii spațiului, ceea ce imprimă cultului un caracter naționalist. Fenomenul exemplifică foarte sugestiv diferențele între perspectivele asupra istoriei ale comunităților locale de etnii diferite și modurile de simbolizare a propriei identități în spațiul public ale două naționalități conlocuitoare, respectiv interpretările diferite pe care aceste elemente ale spațiului le generează. Prin urmare, memoria, respectiv cultul lui Bernády György și al epocii sale devine, în acest context, un instrument pentru consolidarea identității etniei maghiare, pe de o parte, acesta servind însă și articularea societății urbane prin faptul că oferă o temă discursurilor istorice diferite ale celor două etnii, pe de altă parte. În acest caz, memoria exprimă narațiunea comunității urbane maghiare și cea a unității sale comunitare.

Concluziile studierii surselor și ale analizei pot fi concretizate sub forma următoarelor teze:

1. Bernády György și perioada de dezvoltare a orașului de la începutul secolului 20 reprezintă un moment invocat cu predilecție al istoriei locale în fiecare dintre epocile studiate, deși nu întotdeauna iese în evidență din rândul evenimentelor istorice ca element determinant al identității locale. În orice caz, „momentul Bernády“ se include însă, în fiecare epocă istorică, într-o anumită narațiune a discursului public, dedicat nuanțării identității narrative. Narațiunile respective se orientează, în funcție de epoca istorică, în direcții reprezentate de construirea orașului, modernizare, urbanizarea primară, îmburghezire, construirea lumii noi, supraviețuirea maghiarimii transilvănene, transilvanismul, supraviețuirea națională, adaptarea la noile cadre statale, unitatea și existența comunitară, valorile umaniste.

2. Identitatea narativă organizată în jurul toposurilor enumerate reprezintă o construcție a elitelor politice. Comunitatea memorială conturată în baza studierii surselor aparține de elita intelectuală locală. În toate epocile istorice cercetate, această categorie socială este cea care aduce la suprafață și propagă narațiunile, potrivit posibilităților existente. Simplii locuitori ai orașului sunt doar consumatorii discursurilor prezentate în spațiul mediatic, formând așa-numitul public al reprezentărilor identitare – afirmație pe care o formulez însă numai din perspectiva cercetării efectuate. Modul în care discursul mediatic și cel al mediilor sociale care cultivă memoria își exercită influența asupra diferitelor categorii sociale ale locuitorilor orașului necesită cercetări suplimentare.

3. Pe parcursul schițării cadrelor teoretice am încadrat memoria și cultul lui Bernády György în rândul culturilor de personalitate, respectiv al culturilor politice și al celor profane. În orice caz, este vorba despre o creație artificială a intelectualității, similară, în unele privințe, culturilor întâlnite în regimurile totalitare, cultului eroilor naționali sau cultului starurilor. Inclusiv în această calitate a sa, cultul poate fi considerat drept o reprezentare locală a mitului comunității. Dacă ne concentrăm asupra modului de reprezentare al mitului comunității, întâlnim o largă paletă a acelor elemente în jurul cărora mitul se poate construi. De cele mai multe ori, modul de exprimare a mitului respectiv îl constituie cultul format în jurul personalității celebre născute în localitatea dată. Există foarte puține cazuri în care persoana respectivă să fie un politician al orașului; cel mai frecvent, este vorba despre un reprezentant remarcabil al culturii literare sau despre o personalitate istorică sau un eveniment recunoscut în plan național, care constituie prilejul unor manifestări de tipul celor asociate cu memoria lui Bernády György la Târgu-Mureș. Cercetarea cultului politicianilor

locali este încă un domeniu în proces de formare. Din acest motiv, privesc obiectul cercetării mele ca pe un fenomen aparte, dat fiind faptul că este vorba despre cultul local al unei personalități capabile să întâmpine nevoia socială de narațiuni de tipurile enumerate. Cercetarea prezentă se dorește a fi un exemplu pentru analiza memoriei unui erou istoric local, respectiv a organizării și rolului jucat de memorie, mereu diferit în funcție de epoca istorică.

Bibliografie

A. GERGELY András

1993 *Urbanizált méhkas, avagy a helyi társadalom.* MTA Politikai Tudományok Intézete, Akadémiai kiadó, Budapest

APOR Balázs

1999 A Rákosi-kultusz kialakulása és megnyilvánulásai 1945 után. *Sic itur ad astra* 11/1. 97–128.

2007 Rákosi-kultusz. *Rubicon*, 9. sz., 28–37.

APPADURAI, Arjun

2001 A lokalitás teremtése. *Regio 12. (3)* 3-31.

ARTYUNOV, Sz. A.

1987 Szokás, rítus, hagyomány. In: Hofer Tamás – Niedermüller Péter (szerk.): *Hagyomány és hagyományalkotás.* Tanulmánygyűjtemény. MTA Néprajzi Kutatócsoport, Budapest, 104–108.

ASSMANN, Jan

1999 *A kulturális emlékezet. Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban.* Atlantisz Könyvkiadó, Budapest

BÁCSKAI Vera

1960 *Magyar mezővárosok a XV. században.* Akadémiai Kiadó, Budapest

1980 Új irányzatok a közép-kelet-európai várostörténeti kutatásban. In: Veress Zoltán (szerk.): *Korunk Évkönyv 1980. Ember, város, környezet.* Korunk, Kolozsvár, 75–82.

1988 *Városok és városi társadalom Magyarországon a XIX. század elején.* Akadémiai Kiadó, Budapest

2002 *Városok Magyarországon az iparosodás előtt.* Osiris Kiadó, Budapest

BAKK Miklós

2008 *Politikai közösség és identitás.* Korunk – Komp-Press Kiadó, Kolozsvár

BALÁZS Imre József

2007 *A sztálinizmus irodalma Romániában.* Komp-Press Kiadó, Kolozsvár

BÁLINT Sándor

1953 Régi szegedvidéki néphagyományok Rákóczi halhatatlanságáról és a Rákóczi-nótáról. *Ethnographia* LXIV. 290–292.

BARNA Gábor

- 2000 Mentális határok – megduplázott világok. In: Balázs Géza (szerk.): *Folklorisztika 2000-ben. Folklór–Irodalom–Szemiotika. Tanulmányok Voigt Vilmos 60. születésnapjára*. I. kötet. ELTE, Budapest, 689–701.
- 2002 Idő és emlékezet. In: Árva Judit – Gyarmati János (szerk.): *Közelítések az időhöz. Tanulmányok*. Tabula könyvek 3. Néprajzi Múzeum. Budapest, 152–171.
- BARTH, Fredrik
- 1996 Régi és új problémák az etnicitás elemzésében. *Regio VII.* (1), 3–25.
- BARTHES, Roland
- 1984 *Mythologies*. Hill and Wang, New York
- BARTLETT, Frederic Charles
- 1985 *Az emlékezés. Kísérleti és szociálpszichológiai tanulmány*. Gondolat Kiadó, Budapest
- BAUSINGER, Hermann
- 1995 *Népi kultúra a technika korszakában*. Osiris Kiadó – Századvég Kiadó, Budapest
- BELUSZKY Pál – GYŐRI Róbert
- 2003 „A város a láz, a nyugalanság, a munka és a fejlődés”. Magyarország városhálózata a 20. század elején. *Korall: társadalomtörténeti folyóirat*. 11–12. sz. 199–238.
- BENEDEK Elek
- 1882 Kossuth Lajos a népköltészetben. *Budapesti Hírlap*, 260. sz. 8–11.
- BENEVOLO, Leonardo
- 2003 *Orașul în istoria Europei*. Polirom, Iasi
- BENSA, Alban
- 2001 Fièvres d’histoire dans la France contemporaine. In: Bensa, Alban – Fabre, Daniel (dir.): *Une histoire à soi. Figuration du passé et localités*. Éditions de la Maison des Sciences de l’Homme, Paris, 1–12.
- BERNÁTH László (szerk.)
- 1995 *Sajtókönyvtár – Műfajismeret*. MÚOSZ Bálint Sándor Újságíró-iskola, Budapest
- BERNÁTH László – SOLYMOSI Katalin (szerk.)
- 1997 *Fejlődéslélektani olvasókönyv*. Tertia, Budapest
- BIRÓ A. Zoltán
- 1996 A megmutatkozás kényszere és módszertana. In: Gagy József (szerk.): *Egymás mellett élés. A magyar–román, magyar–cigány kapcsolatokról*. KAM – Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 247–277.

- 1998 Elfeledett életutak, el nem mondott élettörténetek. In: Uő: *Stratégiák vagy kényszerpályák? Tanulmányok a romániai magyar társadalomról*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 203–206.
- BIRÓ Zoltán et alii
- 1991 Mentális környezet. *Janus VIII. 1.*
- BLOCH, Marc
- 1996 *A történész mestersége*. Osiris, Budapest
- BODÓ Barna
- 2004 *Az identitás egyetemessége*. Polis Könyvkiadó, Kolozsvár
- BODÓ Julianna
- 1998 *Fényes tegnapunk. Tanulmányok a szocializmus korszakából*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda
- BODÓ Julianna – BÍRÓ A. Zoltán
- 2000 Szimbolikus térfoglalási eljárások. In: Bodó Julianna (szerk.): *Miénk a tér?* Szimbolikus térhasználat a székelyföldi régióban. KAM – Pro-Print Könyvkiadó, Helyzet Könyvek, Csíkszereda, 9–42.
- BÓDI Jenő
- 2002 Kövek és képzetek. Az építészet szimbolikus funkciói a Káli-medencében. In: Fejős Zoltán – Havasréti József (szerk.): *Egy tér alakváltozásai*. Néprajzi Múzeum, Budapest
- BOURDIEU, Paul
- 1982 *Leçon sur la leçon*. Minuit, Paris
- BOURDIEU, Pierre
- 2007 Az újságírás hatalma. In: Angelusz Róbert – Tardos Róbert – Terestyéni Tamás (szerk.): *Média, nyilvánosság, közvélemény. Szöveggyűjtemény*. Gondolat Kiadó, Budapest, 113–121.
- BOIA, Lucian
- 1999 *Történelem és mítosz a román köztudatban*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest–Kolozsvár
- BOIA, Lucian (ed.)
- 1998 *Miturile comunismului românesc*. București
- BORNEMAN, John
- 1999 Elbeszélés, genealógia és történeti tudat: a széthulló személyiség. In: Thomka Beáta (szerk.): *A kultúra narratívái. Narratívák 3*. Kijárat Kiadó, Budapest, 197–216.

BÓNIS Johanna

2001 A marosvásárhelyi céhekről. In: Pál-Antal Sándor – Dr. Szabó Miklós (szerk.): *A Maros megyei magyarság történetéből*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 57–76.

BOURDIEU, Pierre

1985 Az identitás és a reprezentáció. A régió fogalmának kritikai elemzéséhez. *Szociológiai figyelő* I. (1), 7–22.

1993 Effets de lieu. In: Uő. et alii: *La misère du monde*. Édition du Seuil, Paris, 249–262.

BRAS, Hervé le

1986 La Statistique générale de la France. In: Nora, Pierre (éd.): *Le lieux de mémoire. II. La Nation 2*. Gallimard, Paris, 317–353.

BRAUDEL, Fernand

2006 A történelem és a társadalomtudományok. A hosszú időtartam. In: Gyurgyák János – Kisantal Tamás (szerk.): *Történetelmélet. II*. Osiris Kiadó, Budapest, 1159–1182.

BURGER, Rudolf

2001 Az emlékezéspolitika tévedései. Védőbeszéd a feledés mellett. *Európai Szemle*, XII évf. 3. sz. 92.

BURKE, Peter

2001 A történelem mint társadalmi emlékezet. *Regio 12. (1)*, 3–21.

CALHOUN, Craig

1997 Társadalomelmélet és identitáspolitikák. In: Zentai Violetta (szerk.): *Politikai antropológia*. Osiris – Láthatatlan Kollégium, Budapest, 99–113.

CAMPBELL, Joseph

1993 *The Hero with a Thousand Faces*. Fontana Press, London

CARLYLE, Thomas

2003 *Hősökről*. N-Press Kiadó, Budapest

CASSIRER, Ernst

1997 A modern politikai mítoszok technikája. In: Zentai Violetta (szerk.): *Politikai antropológia*. Osiris – Láthatatlan Kollégium, Budapest, 37–50.

2010 *Philosophie der symbolischen Formen. II*. Meiner Verlag, Hamburg

CENTLIVRES, Pierre—FABRE, Daniel—ZONABEND, Françoise (szerk.)

1998 *La fabrique des héros*. M.S.H., Paris

CHASTEL, André

2006 Az örökség fogalma. In: Erdősi Péter – Sonkoly Gábor (szerk.): *A kulturális örökség*. Atelier, Budapest, 97–132.

- COLE, Michael – COLE, Sheila R.
1998 *Fejlődéslélektan*. Osiris Kiadó, Budapest
- CONNERTON, Paul
1997 *Megemlékezési szertartások*. In: Zentai Violetta (szerk.): *Politikai antropológia*. Osiris – Láthatatlan Kollégium, Budapest, 64–83.
- CORFIELD, Penelope J.
1995 Szociabilitás és kisvárosok a 18. századi Angliában, In: Gyáni Gábor: *A modern város történeti dilemmái*. Csokonai Kiadó, Debrecen, 1–14.
- CSÉFALVAY Zoltán
1990 *Térképek a fejünkben*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- CSEPELI György
1992 *Nemzet által homályosan*. Századvég Kiadó, Budapest
1997 *Szociálpszichológia*. Osiris Kiadó, Budapest
2002 *A nagyvilágon e kívül... Nemzeti tudat és érzésvilág Magyarországon 1970–2002*. Jósöveg Műhely Kiadó, Budapest
- CSEPREGHY András – CSEPREGHY Henrik
2002 *Üdvözet Marosvásárhelyről. A hajdani Marosvásárhely képes levelezőlapokon*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely
- CSÖRGŐ Zoltán
2002 Archaikus hagyományok napjainkban. In: Csonka-Takács Eszter – Czövek Judit – Takács András (szerk.): *Mir-susmé-xum. II. Tanulmánykötet Hoppál Mihály tiszteletére*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 573–588.
- DÁNIEL Rita
2011 Tamási Áron farkaslaki kultusza. *Erdélyi Múzeum* 1., 149–166.
- DÁVIDHÁZI Péter
2003 Egy irodalmi kultusz megközelítése. In: Takáts József (szerk.): *Az irodalmi kultusz kutatás kézikönyve. Tanulmánygyűjtemény*. Kijarat Kiadó, Budapest, 107–134.
- DÉGH Linda
1952 *A szabadságharc népköltészete*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- DIENES András
1957 *A legendák Petőfije. (Táj és emlékezés)*. Magvető Kiadó, Budapest
- DOMOKOS Lajos
1994 *A nyomtatott és elektronikus újságírás elmélete*. Teleschola, Budapest
- ELIADE, Mircea

- 1978 *Aspecte ale mitului*. Editura Univers, București
- 1981–1988 *Istoria credințelor și ideilor religioase I–III*. Editura Științifică și Enciclopedică, București
- 1987 *A szent és a profán*. Európa Könyvkiadó, Budapest
- 1994 *Imagini și simboluri*. Editura Humanitas, București
- 2006 *Az örök visszatérés mítosza*. Európa Könyvkiadó, Budapest
- ENYEDI György
- 2001 Tájak, régiók, települések Magyarországon. *Ezredforduló* 4. szám. 19–23.
- ERDŐSI Péter – SONKOLY Gábor (szerk.)
- 2006 *A kulturális örökség*. Atelier, Budapest
- ERIKSEN, Thomas Hylland
- 2008 *Etnicitás és nacionalizmus. Antropológiai megközelítések*. Gondolat Kiadó – PTE Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék, Budapest–Pécs
- ERIKSON, E. H.
- 2002 *Gyermekkor és társadalom*. Budapest, Osiris
- ERIKSONAS, Linas
- 2004 *National Heroes and National Identities. Scotland, Norway and Lithuania*. Presses Interuniversitaires Européennes, Bruxelles
- ERŐSS Attila
- 1996 *Gondolatok a sajtóról. 200 éves az erdélyi magyar újságírás*. Custos Kiadó, Marosvásárhely
- FABRE, Daniel
- 2001 L’Histoire a changé de lieu. In: Bensa, Alban – Fabre, Daniel (dir.): *Une histoire à soi. Figuration du passé et localités*. Éditions de la Maison des Sciences de l’Homme, Paris, 13–44.
- FABRE, Daniel – VOISENAT, Claude (dir.)
- 2000 *Domestiquer l’histoire. Ethnologie des monuments historiques*. Éditions de la Maisons des Siences de l’Homme, Paris
- FEISCHMIDT Margit – BRUBAKER, Rogers
- 1999 Az emlékezés politikája: az 1848-as forradalmak 150 éves évfordulója Magyarországon, Romániában és Szlovákiában. *Replika* 37. szám, 57–67.
- FEJŐS Zoltán
- 1996 Kollektív emlékezet és az etnikai identitás megszerkesztése. In: Diószegi László szerk.: *Magyarságtudomány 1995-96*. Bp., 125–142.

- 2001 A nemzeti hős három „arca”. In: Kríza Ildikó (szerk.): *Történelem és emlékezet. Művelődéstörténeti tanulmányok a szabadságharc 150. évfordulója alkalmából.* Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, 118–129.
- 2003 *Tárgyfordítások.* Gondolat, Budapest
- FERENCZI Imre
- 1960 Rákóczi alakja az abaúj-zempléni néphagyományokban. *Ethnographia LXXI.* 389–436.
- FLEISZ János
- 2005 Az erdélyi magyar sajtó története (1890-1918). Pro Pannonia Kiadói Alapítvány, Pécs
- FLÓRIÁN Csaba
- 2003—2007 *Krónika évszámokban. Marosvásárhely történeti kronológiája.*
http://www.erdelyweb.hu/mvhely/mvhely_main.html Utolsó letöltés: 2013. 04. 28.
- FODOR János
- 2013a Bernády György második marosvásárhelyi polgármestersége (1926–1929). In: *Marosvásárhely történetéből. Tanulmányok. 3.* Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 40–58.
- 2013b Bernády György tevékenysége a romániai Országos Magyar Pártban. *Korunk* III. évf. 2. sz., 67–76.
- FOUCAULT Michel
- 1991 A diskurzus rendje. *Holmi* 7., 868–889.
- FOURNIER, Laurent Sébastien
- 2010 A költő emlékének ünneplése. Tiszteletadás és a provence-i regionális identitás építése Frédéric Mistral (1830–1914) síremlékénél. *Tabula* 13(2), 225–232.
- FRIEDEL, Egon
- 1994 *Az újkori kultúra története I–III. Középkor, pestis, misztika. Reneszánsz és reformáció. Barokk és rokokó.* Holnap Kiadó, Budapest
- FÜLÖP Mária – FERENCZ Klára
- 2005 *Bibliografia retrospectivă a județului Mureș. Maros megye retrospektív helyismereti könyvészete. Cărți editate până în anul 1944. 1944-ig megjelent könyvek. 1–2.* Biblioteca Județeană Mureș, Târgu-Mureș – Marosvásárhely
- GAÁL Kornélia
- 1997 Marosvásárhely a XIX. század végén és a XX. század elején. In: Pál-Antal Sándor – Dr. Szabó Miklós (szerk.): *A Maros megyei magyarság történetéből.* Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 227–239.

GAGYI József

2000 Bernády-szobor bajlatta városban. In: Bodó Julianna (szerk.): *Miénk a tér?* Szimbolikus térhasználat a székelyföldi régióban. KAM – Pro-Print Könyvkiadó, Helyzet Könyvek, Csíkszereda, 83–106.

2005 A fehéregyházi Petőfi-kultusz és a nemzeti identitás lokális változatai. In: Kalla Zsuzsa – Takáts József – Tverdota György (szerk.): *Kultusz, mű, identitás*. Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest, 301–310.

GERBNER, George

1969 Towards „cultural indicators”: The analysis of mass mediated message systems. *AV Communication Review*. 17. 137–148.

GERŐ András

2007 A Kossuth-kultusz. *Rubicon*, 9. sz. 38–41.

Le GOFF, Jacques

2004 *Héros du Moyen age, le Saint et le Roi*. Gallimard, Paris

GOMBÓ Pál

1977 *Sajtóismeret*. Tankönyvkiadó, Budapest

GRÁFIK Imre

1995 *A tér és jelentései*. KJNT Évkönyve 3., Kolozsvár, 107–114.

GUSZMANN Gergely

2012 *A nemzeti hős alakjának megkonstruálása a független Indiában. A Bharatiya Janata Párt nemzetépítő törekvései 1998–2004.* (Doktori disszertáció.) Eötvös Loránd Tudományegyetem – Bölcsészettudományi Kar, Budapest

GYÁNI Gábor

1998 *Az utca és a szalon*. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest

1999 A helytörténet-írás jelentőségéről. *Honismeret* XVIII. 1. 3–7.

2000 *Emlékezés, emlékezet és a történelem elbeszélése*. Napvilág Kiadó, Budapest

2002a A városbiográfia és a mikrotörténet. In: Uő: *Történelemszövegek*. L'Harmattan, Budapest, 59–66.

2002b Mai várostörténet-írásunk: teljesítmény és irányzatok. In: Uő: *Történelemszövegek*. L'Harmattan, Budapest, 67–77.

2003 *Posztmodern kánon*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest

2005 Politikai kultusz – vezérkultusz. Identitás- és közvéleményteremtés. In: Kalla Zsuzsa – Takáts József – Tverdota György (szerk.): *Kultusz, mű, identitás*. Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest, 89–97.

- 2008 *Budapest – túl jón és rosszon. A nagyvárosi múlt mint tapasztalat.* Napvilág Kiadó, Budapest
- 2009 '56 ellentmondásos emlékezete. In: Bartha Elek–Keményfi Róbert–Marinka Melinda (szerk.): *1956 a néphagyományban.* Ethnica, Debrecen, 78–85.
- 2011 The Creation of Identity through Cults. In: Halmesvirta Anssi (ed.): *Cultic Revelations. Cult Personalities and Phenomena.* Historetti oy, Joensuu, 16–26.
- 2012 *Az urbanizáció társadalomtörténete.* Komp-Press Kiadó, Kolozsvár
- GYÁNI Gábor (szerk.)
- 1995 *A modern város történeti dilemmái.* Csokonai Kiadó, Debrecen
- GYÖRFFY Gábor
- 2009 *Cenzúra és propaganda a kommunista Romániában.* Komp-Press Kiadó, Kolozsvár
- GYÖRGY Béla
- 2011 Harmadnap. Adalékok Bernády György 1922–1938-as pályaképehez. In: Pál-Antal Sándor – Simon Zsolt (szerk.): *Teremtő életek. Marosvásárhelyi személyiségek.* Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 41–68.
- HAHN, Alois et alii
- s.a. *Anthropologie des Kults.* Herder, Freiburg – Basel – Wien
- HALBWACHS, Maurice
- 1971 Az emlékezés társadalmi keretei. In: Ferge Zuzsa (szerk.): *Francia szociológia.* KJK, Budapest, 124–131.
- 1985 *Das Gedächtnis und seine sozialen Bedingungen.* Frankfurt
- HALMESVIRTA Anssi (ed.)
- 2011 *Cultic Revelations. Cult Personalities and Phenomena.* Historetti oy, Joensuu
- HANKISS Elemér
- 1999 *Proletár reneszánsz.* Helikon Kiadó, Budapest
- HANNERZ, Ulf
- 1980 *Exploring the City. Inquiries Toward an Urban Anthropology.* Columbia University Press, New York
- 1992 The Urban Swirl. In: Uő: *Cultural Complexity. Studies in the Social Organization of Meaning.* Columbia University Press, New York, 173–216.
- HARTOG, François
- 2006 *A történetiség rendjei. Prezentizmus és időtapasztalat.* L'Harmattan Könyvkiadó, Budapest
- HELLER, Klaus – PLAMPER, Jan (eds.)

- 2004 *Personality Cults in Stalinism – Personenkulte im Stalinismus*. V&R Unipress GmbH, Göttingen
- HERNÁDI Miklós
- 1985 *Ünnepelő társadalom. Ünnepi viselkedések a mai Magyarországon*. Kossuth Kiadó, Budapest
- HOBBSAWM, Eric
- 1983 Introduction: Inventing Traditions. In: Eric Hobsbawm – Terence Ranger (eds.): *The Invention of Tradition*. Cambridge University Press, Cambridge, 1–14.
- 1987 Tömeges hagyomány-termelés: Európa 1870-1914. In: Hofer Tamás–Niedermüller Péter (szerk.): *Hagyomány és hagyományalkotás. Tanulmánygyűjtemény*. MTA Néprajzi Kutató Csoport, Budapest, 127–197.
- HOFER Tamás
- 1983 A „tárgyak elméleté”-hez. Felszerelések és tárgyegyüttesek néprajzi elemzése. *Népi kultúra – népi társadalom XIII*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- HOPPÁL Mihály
- 2002 Elbeszélés és emlékezet. In: Uő (szerk.): *Elbeszélés és emlékezet. Tanulmányok Istvánovits Márton emlékezetére*. Európai Folklor Intézet, Budapest, 118–129.
- HOPPÁL Mihály – FRANK Tibor (szerk.)
- 1980 *Hiedelemrendszer és társadalmi tudat. 1-2*. Tömegkommunikációs Kutatóközpont, Budapest
- HUBER András
- 1997 *Százarcú nagyhatalom. Lapok az erdélyi magyar időszakai sajtó történetéből*. Pallas-Akadémia, Csíkszereda
- HYMES, Dell H.
- 1975 A beszélés néprajza. In: Pap Mária–Szépe György (szerk.): *Társadalom és nyelv. Szociolingvisztikai írások*. Budapest, 94–146.
- ILLÉS Gabriella
- 2009 Társadalom, település, utcanév. *Néprajzi Látóhatár XVIII. 4.* 132–152.
- ILYÉS Sándor
- 2010 *Szubkultúrák reprezentációi a kolozsváriak narratív identitásában. Munkásklubok az 1950–1960-as években*. (Doktori disszertáció) BBTE – Bölcsészettudományi Kar, Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék, Kolozsvár
- JAKAB Albert Zsolt

- 2003 Emléktábla-állítás Kolozsváron. In: Szabó Á. Töhötöm (szerk.): *Lenyomatok 2. Fiatal kutatók a népi kultúráról*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 135–158.
- 2011 *Emlékállítás és emlékezési gyakorlat. A kulturális emlékezet reprezentációi Kolozsváron*. (Doktori disszertáció.) Eötvös Loránd Tudományegyetem – Bölcsészettudományi Kar, Budapest
- JEDZINÁK Krisztina
- 2002 Kiténtetett pontok. A kultuszhelyektől a turisztikai látványosságig. In: Fejős Zoltán – Szíjártó Zsolt (szerk.): *Egy tér alakváltozásai*. Néprajzi Múzeum, Budapest
- KALLA Zsuzsa – TAKÁTS József – TVERDOTA György (szerk.)
- 2005 *Kultusz, mű, identitás*. Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest
- KAPITÁNY Ágnes – KAPITÁNY Gábor
- 2001 Modern mitológiák. *Kultúra és közösség XXVII*. 2000/4 – 2001/1, 127–145.
- KASCHUBA, Wolfgang
- 2004 *Bevezetés az európai etimológiába*. Csokonai Kiadó, Debrecen
- KEMÉNYFI Róbert
- 2002 Lokális vallási térmodellek szerkesztési lehetőségei. *Néprajzi Látóhatár XI*. 1–4. 137–156.
- 2009 Az emlékezet hagyományai és megalkotott mitikus terei. In: Bartha Elek – Keményfi Róbert – Marinka Melinda (szerk.): *1956 a néphagyományban*. Ethnica, Debrecen, 41–61.
- KERÉNYI Károly
- 2000 Mi a mitológia? In: Kelemen Hajna (szerk.): *Mitológia*. Budapest, 7–10.
- KERESZTES Gyula
- 1995 *Maros megyei kastélyok és udvarházak*. Impress Kiadó, Marosvásárhely
- 1996 *Vásárhelyen vásár tartatik*. Kriterion, Bukarest
- 1998 *Marosvásárhely régi épületei*. Difprescar, Marosvásárhely
- 2000 *Marosvásárhely szecessziós épületei*. Difprescar, Marosvásárhely
- KESZEG Vilmos
- 2007 A történelmi emlékezet alakzatai. In: Szemerkenyi Ágnes (szerk.): *Folklór és történelem*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 18–43.
- 2008 *Alfabetizáció, írásszokások, populáris írásbeliség*. Egyetemi jegyzet. Kriza János Néprajzi Társaság – BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék, Kolozsvár
- 2011 *A történetmondás antropológiája*. Egyetemi jegyzet. Kriza János Néprajzi Társaság – BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék, Kolozsvár

- KIRK, G. S.
1993 *A mítosz*. Holnap Kiadó, Budapest
- KISANTAL Tamás (szerk.)
2003 *Tudomány és művészet között. A modern történelemelmélet problémái*. L'Hartmann – Atelier, Budapest, 7–34.
- KISS Balázs
2005 *Marketing Culture and the Celebrity Politician. The Restyling of Politics in Hungary*. MTA Politikatudományi Intézet, Budapest
- KISS Pál
1943 *Marosvásárhely története*. Marosvásárhely
- KLANICZAY Gábor
2000 *Az uralkodók szentsége a középkorban. Magyar dinasztikus szentkultuszok és európai modellek*. Balassi Kiadó, Budapest
- KOMORÓCZY Géza
1995 Meddig él egy nemzet? In: Uő: *Bezárkózás a nemzeti hagyományba*. Osiris Kiadó, Budapest, 279–312.
- KÓSA László
1980 *Megjártam a hadak útját. A magyar nép történeti emlékezete*. Móra Kiadó, Budapest
- KOVÁCS Ákos
2006 *Kitalált hagyomány*. Kalligram Kiadó, Pozsony
- KÖRÖSÉNYI András
2003 Politikai képviselő a vezérdemokráciában. *Politikatudományi Szemle*, 4. sz. 5–22.
- KRIPPENDORFF, Klaus
1995 *A tartalomelemzés módszertanának alapjai*. Balassi Kiadó, Budapest
- KRÍZA Ildikó
2007 *A Mátyás-hagyomány évszázadai*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- KULCSÁR-SZABÓ Zoltán
2000 A „korszak” retorikája. A korszak- és századforduló mint értelmezési stratégia. In: Bednancs Gábor – Bengi László – Kulcsár Szabó Ernő – Szegedy-Maszák Mihály (szerk.): *Az irodalmi szöveg antropológiai horizontjai*. Budapest, Osiris, 90–105.
- KUSZÁLIK Péter
1996 *Erdélyi hírlapok és folyóiratok. 1940–1989*. Teleki László Alapítvány – Közép-Európa Intézet, Budapest

2001 *A romániai magyar sajtó 1989 után.* Teleki László Alapítvány – Erdélyi Múzeum-Egyesület, Budapest-Kolozsvár

KÜLLŐS Imola

1988 *Betyárok könyve.* Mezőgazdasági Kiadó, Budapest

LAKNER Lajos

2005 Irodalom kultusz, történetiség, aktualitás. A kultuszkutatás útjain. In: Kalla Zsuzsa—Takáts József—Tverdota György (szerk.): *Kultusz, mű, identitás.* Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest, 11–30.

LANDGRAF Ildikó

2001 *Erzsébet a magyarok királynéja – második Szent Erzsébet.* In: Barna Gábor (szerk.): *A szentisztelet történeti rétegei és formái Magyarországon és Közép-Európában. A magyar szentek tisztelete.* Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, Szeged, 109–128.

2002 Emlékezet és elbeszélés. Valóság és títusteremtés a Rudolf-hagyományban. In: Csonka-Takács Eszter – Czövek Judit – Takács András (szerk.): *Mir-susmé-xum. I. Tanulmánykötet Hoppál Mihály tiszteletére.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 222–238.

2005 Megtorló császár – megtévesztett király. Ferenc József alakja a folklórban. In: Csörsz Rumen István (szerk.): *Mindenes gyűjtemény I. Tanulmányok Küllős Imola 60. születésnapjára. Artes Populares 21.* ELTE BTK Folklore Tanszék, Budapest, 127–140.

LÁNYI Gusztáv (szerk.)

2005 *Politikai pszichológia – politikai magatartásvizsgálatok.* József Műhely Kiadó, Budapest

LÁSZLÓ János

2005 *A történetek tudománya. Bevezetés a narratív pszichológiába.* Új Mandátum Kiadó, Budapest

LÉVI-STRAUSS, Claude

1999 *Faj és történelem.* Napvilág Kiadó, Budapest

2001a *Hogyan halnak meg a mítoszok?* In: Uő: *Strukturális antropológia II.* Osiris Kiadó, Budapest, 207–217.

2001b *A mítoszok struktúrája.* In: Uő: *Strukturális antropológia I.* Osiris Kiadó, Budapest, 164–184.

- LIN, Jan – MELE, Christopher (eds.)
 2005 *The Urban Sociology Reader*. Routledge, London – New York
- LUKÁCS György
 1968 *Művészet és társadalom*. Gondolat Kiadó, Budapest
- LUKES, S.
 1975 Political and Social Integration. In: *Sociology* 9., 289–308.
- MAN, Ioan Eugen
 2006 *Târgu-Mureș, istorie urbană de la începuturi până în anul 1850*. Editura NICO, Târgu Mureș
 2009 *Târgu-Mureș, istorie urbană din anul 1850 până la primul război mondial*. Editura NICO, Târgu Mureș
 2010 *Târgu-Mureș, istorie urbană – perioada interbelică*. Editura NICO, Târgu Mureș
 2011 *Târgu-Mureș, istorie urbană – anii 1945–1990*. Editura NICO, Târgu Mureș
- MANDELBAUM, David G.
 1982 Életrajzi tanulmány: Gandhi. *Documentatio ethnographica* 9. 29–45.
- MANNOVÁ, Elena
 2002 Nemzeti hősoktól az Európa térig. A kollektív emlékezet jelenetei Komáromban, a szlovák-magyar határon. *Regio XIII, (3)*, 26–45.
- MAROSI Barna
 1974 *Megbolygatott világ. Riportok*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest
 2006 *Bernády György városa*. Dr. Bernády György Közművelődési Alapítvány, Marosvásárhely
- MAROSI Ildikó
 2004 „Tekintetes tanács!” Marosvásárhely városképének alakulása a 20. század elején.
<http://www.korunk.org/?q=node/7655> Utolsó letöltés: 2013. 04. 28.
- MARQUARD, Odo
 2001 *Az egyetemes történelem és más mesék*. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest
- MEDVIGY Endre (szerk.)
 1990 *Marosvásárhely és vártemploma*. Budapest
- MELETYINSZKIJ, Jeleazar
 1985 *A mítosz poétikája*. Gondolat Kiadó, Budapest
- MIKÓ Zsuzsa (szerk.)
 1995 *Mezőváros – kisváros. A Hajnal István Kör keszthelyi konferenciája 1990. június 23–25*. Rendi Társadalom – Polgári Társadalom, 4., Csokonai Kiadó, Debrecen

MOLTER Károly

1936 *Erdélyi városképek*. Révai Kiadó, Budapest, 192–194.

1964 *Iparkodj, kisfiam! Elbeszélések*. Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest

1971 *Komor korunk derűje. Anekdotalönyv*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

2008 *Bolond kisváros. Novellák*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely

NAGY Miklós Kund (szerk.)

1999 *Bernády György emlékezete*. Impress Kiadó, Marosvásárhely

NÉMETH Zsófia – SASFI Csaba (szerk.)

1997 *Kőfallal, sárpalánkkal... Várostartörténeti tanulmányok*. Rendi Társadalom – Polgári Társadalom 7., Csokonai Kiadó, Debrecen

NIEDERMÜLLER Péter

1987 Urban Anthropology and the Life History. In: Paládi-Kovács Attila – Szarvas Zsuzsánna (eds.): *Village and Town*. Hungarian Ethnographical Society, Budapest, 151–158.

1988 Élettörténet és életrajzi elbeszélés. *Ethnographia* 99. 3–4. 376–389.

1994 A város: kultúra, mítosz, imagináció. *Mozgó világ*, 5. szám, 5–17.

1995 A város és a városi kultúra: antropológiai megközelítés. In: Kapitány Ágnes – Kapitány Gábor (szerk.): „*Jelbeszéd az életünk.*” *A szimbolizáció története és kutatásának módszerei*. Osiris Kiadó–Századvég Kiadó, Budapest, 555–565.

2005 Várospolitikai és városkutatás. Havasréti József beszélget Niedermüller Péterrel (interjú). *Jelenkor. Irodalmi és művészeti folyóirat*. 48. évf. 9. sz. Internetes lelohelye: <http://jelenkor.net/main.php?disp=disp&ID=850> Utolsó letöltés: 2013.05.25.

NORA, Pierre

1999 Emlékezet és történelem között. A helyek problematikája. *Aetas* 3. 142–158.

NORA, Pierre (réd.)

1986 *Le lieux de mémoire*. Gallimard, Paris

ODORICS Ferenc

2003 A narratív identitás tipológiája. In: Rákai Orsolya – Kovács Zoltán, Z. (szerk.): *A narratív identitás kérdései a társadalomtudományokban*. Gondolat Kiadói Kör – Pompeji, Budapest–Szeged, 69–77.

OLICK, Jeffrey K. – ROBBINS, Joyce

1999 A társadalmi emlékezet tanulmányozása. *Replika*. 37.sz. 19–43.

ORMOS Mária

- 2007 Benito Mussolini. A kultuszépítő. *Rubicon*, 9. sz., 4–15.
- ORTUTAY Gyula
- 1952 Kossuth Lajos a magyar nép hagyományában. *Ethnographia* LXIII. 1–2. sz., 263–307.
- 1981 Kossuth Lajos a magyar nép hagyományában. In: Uő: *A nép művészete*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 131–184.
- PÁL-ANTAL Sándor
- 1997 *A marosvásárhelyi utcák, közök és terek történeti névtára. Indicatorul istoric al strazilor, pasajelor si pietelor din Târgu-Mureş*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely
- 1999 Székelyvásárhely. In: Pál-Antal Sándor – Szabó Miklós (szerk.): *Marosvásárhely történetéből*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 9–28.
- 2004 *Maros-széki intézmények és pecsétjeik a XVI. századtól 1867-ig*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely
- 2006 *Marosvásárhely XVII-XVIII. századi jogszabályai és polgárnévsorai*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely
- 2007 Marosvásárhely a 20. században. In: Pál-Antal Sándor – Novák Csaba Zoltán (szerk.): *Marosvásárhely történetéből 2*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 9–37.
- 2009 *Marosvásárhely története I. A kezdetektől 1848-ig*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely
- PÁL-ANTAL Sándor (szerk.)
- 2001a *Benkő Károly: Marosvásárhely szabad királyi város leírása 1862-ben*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely
- 2001b *A Maros megyei magyarság történetéből. Tanulmányok. II. kötet*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely
- PÁL-ANTAL Sándor – NOVÁK Csaba Zoltán (szerk.)
- 2007 *Marosvásárhely történetéből. Új- és legújabbkori tanulmányok*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely
- PÁL-ANTAL Sándor – SIMON Zsolt (szerk.)
- 2011 *Teremtő életek. Marosvásárhelyi személyiségek*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely
- 2012 *A Maros megyei magyarság történetéből. 3*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely
- 2013 *Marosvásárhely történetéből. Tanulmányok. 3*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely
- PÁL-ANTAL Sándor – SZABÓ Miklós (szerk.)
- 1997 *A Maros megyei magyarság történetéből. Tanulmányok*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely
- 1999 *Marosvásárhely történetéből*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely

- PÁL Judit – FLEISZ János (szerk.)
 2001 *Erdélyi várostörténeti tanulmányok*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda
- PAPP Richárd
 2005 Identitás és etnicitás. In: Boglár Lajos et alii (szerk.): *A tükör két oldala. Bevezetés a kulturális antropológiába*. Nyitott Könyvműhely Kiadó, Budapest, 64–67.
- PATAKI Ferenc
 2001 *Élettörténet és identitás*. Osiris Kiadó, Budapest
- PETHŐ Bertalan
 2002 Mesterséges mítosz és történelmi tudat. Posztmodern repríz. In: Csonka-Takács Eszter – Czövek Judit – Takács András (szerk.): *Mir-susmé-xum. I. Tanulmánykötet Hoppál Mihály tiszteletére*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 165–168.
- PLAINER Zsuzsa
 2001 1848 emlékezete egy helyi társadalomban. Nagyvárad, 1998. március 15., *Regio XII (1)*, 92–110.
- PÓCS Éva (szerk.)
 2004 *Rítus és ünnep az ezredfordulón. Tudományos konferencia Marcaliban, 2002. május 13-15*. L'Harmattan – Marcali Városi Helytörténeti Múzeum, Budapest, 43–56.
- POMIAN, Krzysztof
 1996 Nation et patrimoine. In: Fabre, Daniel (ed.): *L'Europe entre cultures et nations*. Ed. de la MSH, Paris, 85–95.
- POPA, Traian
 1932 *Monografia oraşului Târgu-Mureş*. Tipografia „CORVIN”, Târgu-Mureş
- POVEDÁK István
 2009 *Hősök és sztárok*. (Doktori disszertáció) Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Budapest
 2010 Kalandozás a folklór határain. A posztmodern kor banditái. In: Mód László–Simon András (szerk.): *Olvasó. Tanulmányok a 60 esztendő Barna Gábor tiszteletére*. Gerhardus Kiadó, Szeged, 341–349.
 2011 *Álhősök, hamis istenek?* SZTK BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék – Gerhardus Kiadó, Szeged
- POZSONY Ferenc
 2007 Emlékünnepek. In: Uő: *Erdélyi népszokások*. Egyetemi jegyzet. KJNT-BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék, Kolozsvár, 262–280.
- PUSZTAI Bertalan (szerk.)

- 2003 *Megalkotott hagyományok és falusi turizmus. A pusztmérgesi eset.* Szegedi Tudományegyetem Néprajzi Tanszék, Szeged
- RAGLAN, Lord
- 1936 *The Hero: A Study in Tradition, Myth, and Drama.* Methuen, London
- RAINER M. János
- 2007 Kádár János. A kultusz nélküli ember. *Rubicon*, 9. sz. 42–48.
- RANK, Otto
- 1914 *The Myth of the Birth of the Hero. A Psychological Interpretation of Mythology.*
<http://www.sacred-texts.com/neu/mbh/index.htm> Utolsó letöltés: 2013.06.06.
- REDFIELD, Robert – SINGER, Milton B.
- 1982 A városok kulturális szerepe. In: Tálasi István (szerk.): *Néprajzi szöveggyűjtemény*, Tankönyvkiadó, Budapest, 325–341.
- RICOEUR, Paul
- 1985 *Temps et récit.* Seuil, Paris
- 1999 Emlékezet – felejtés – történelem. In: Thomka Beáta (szerk.): *Narratívák 3.* Kijárat Kiadó, Budapest, 51–68.
- 2001 A narratív azonosság. In: László János – Thomka Beáta (szerk.): *Narratívák 5. Narratív pszichológia.* Kijárat Kiadó, Budapest, 15–27.
- ROMSICS Gergely
- 2004 Mítosz, kultusz, társadalom. *Mozgó Világ*, 7. sz., 58–60.
- ROMSICS Ignác
- 2011 *Clio bővületében. Magyar történetírás a 19-20. században – nemzetközi kitekintéssel.* Osiris Kiadó, Budapest
- SEBESTYÉN Mihály
- 1999 A marosvásárhelyi sajtó kezdetei. *Népújság*, LI. 304. *Tíz év* című melléklet.
- 2001 Másnap – Adalékok Bernády György 1919–1920-as pályaképéhez. In: Pál-Antal Sándor (szerk.): *A Maros megyei magyarság történetéből. Tanulmányok. II. kötet.* Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 294–340.
- 2009 *Időtár. I.* Mentor Kiadó, Marosvásárhely
- 2010 *Időtár. II.* Mentor Kiadó, Marosvásárhely
- 2011a *Időtár. III.* Mentor Kiadó, Marosvásárhely
- 2011b Bernády György zárszámadása 1917-ből. In: Pál-Antal Sándor – Simon Zsolt (szerk.): *Teremtő életek. Marosvásárhelyi személyiségek.* Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 195–222.

SEBESTYÉN Mihály (szerk.)

2010 *Marosszéki krónikák I-II.* Mentor Kiadó, Marosvásárhely

SEGRÉ, Monique

2000 *Mituri, rituri, simboluri în societatea contemporană.* Editura Amarcord, Timișoara

SHILS, Edward

1987 A hagyomány. Bevezetés. In: Hofer Tamás–Niedermüller Péter (szerk.): *Hagyomány és hagyományalkotás. Tanulmánygyűjtemény.* MTA Néprajzi Kutató Csoport, Budapest, 15–66.

SOMLÓDY Nóra

2005 Eltérő térbeliségek. Benkő Imre és Féner Tamás Budapest-albumai. In: N. Kovács Tímea et alii (szerk.): *Terek és szövegek. Újabb perspektívák a városkutatásban.* Kijárat Kiadó, Budapest

SONKOLY Gábor

2001 *Erdély városai a XVIII–XIX. században.* L'Harmattan–Atelier, Budapest

2009 Léptékváltás a kulturális örökség kezelésében. *Tabula 12* (2). 199–210.

SZABÓ Töhötöm

2004 Látható és láthatatlan terek Kolozsváron. *Néprajzi Látóhatár XIII.* 3–4. 87–112.

SZEGEDY-MASZÁK Mihály

1979 Mítosz és történetmondás. *Ethnographia XC.* 3. 342–351.

2008 *Megértés, fordítás, kánon.* Kalligram Kiadó, Pozsony

SZELÉNYI Iván (szerk.)

1973 *Városshociológia.* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest

SZEKERES András

2008 A tér tudatosulása. In: Czoch Gábor – Klement Judit – Sonkoly Gábor (szerk.): *Atelier-iskola. Tanulmányok Granasztói György tiszteletére.* Atelier, Budapest, 89–100.

SZENTGYÖRGYI Dénes

1912 *Maros-Vásárhelyi Lexikon.* Adi Árpád Kossuth-Könyvnyomdája, Maros-Vásárhely

SZEPESY László (szerk.)

1993 *Bernády György városa.* Mentor Kiadó, Marosvásárhely

SZILÁGYI Miklós

1986 *Gyűjtőmódszerek és forráskritika a néprajztudományban.* KLTE (Folklór és Etnográfia), Debrecen

SZIRMAI Éva

- 1997 *A sajtóműfajok elmélete*. Egyetemi jegyzet. JATE Közművelődés Tanszék média szakirány, Szeged
- TAKÁTS József
- 2003 A kultusz kutatás és az új elméletek. In: Takáts József (szerk.): *Az irodalmi kultusz kutatás kézikönyve. Tanulmánygyűjtemény*. Kijárat Kiadó, Budapest, 289–300.
- TAKÁTS József (szerk.)
- 2003 *Az irodalmi kultusz kutatás kézikönyve. Tanulmánygyűjtemény*. Kijárat Kiadó, Budapest
- TENGELYI László
- 1998 Élettörténet és önazonosság. In: Uő: *Élettörténet és sorsesemény*. Atlantisz, Budapest
- TERESTYÉNI Tamás
- 1992 Szövegelméleti tézisek. In: Petőfi S. János – Békési Imre (szerk.): *Szemiotikai szövegtan. A verbális szövegek szemiotikai megközelítésének aspektusaihoz*. JGYTF Kiadó, Szeged, 7–33.
- TOKAREV, Sz. A. et alii
- 1988 *Mitológiai enciklopédia I*. Gondolat Kiadó, Budapest
- TOLMAN, Edward Chase
- 1948 Cognitive maps in rats and men. *Psychological Review*. 55 (4). 189–208.
- TÓTH G. Péter
- 2008 Helytörténet – lokális történet és az „emlékgép”. A helytörténeti múzeum mint a lokális emlékezet helye. *Néprajzi Értesítő* XC. 9–38.
- TÓTH Kálmán
- 1894 Kossuth a magyar népköltészetben. *Vasárnapi Újság*, 12. sz.
- TÓTH Szabolcs Barnabás
- 2009 *Adatok az első sepsiszentgyörgyi kaszinó történetéhez*. *Korunk* 2. sz., 60–66.
- TURBUCZ Dávid
- 2009a A Horthy-kultusz. In: Romsics Ignác (szerk.): *A magyar jobboldali hagyomány*. Osiris Kiadó, Budapest, 138–166.
- 2009b A Horthy-kultusz kezdetei. In: *Múltunk* LIV. évf. 4. sz., 156–199.
- 2009c Horthy Miklós „országglásának” tizedik évfordulója. In: *Első Század. Tudományos folyóirat*. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Hallgatói Önkormányzatának Kiadványa. OTDK különszám, 187–213.
- 2010 Vezérkultusz és nyilvánosság. Horthy Miklós „országglásának” húszéves jubileuma (1939-1940). In: *Médiakutató*, XI. évf. 2. sz., 101–122.

VARGA E. Árpád

2007 *Erdély etnikai és felekezeti statisztikája, 1850-2002.*

<http://www.kia.hu/konyvtar/erdely/erd2002.htm> Letöltés ideje: 2013. 04. 16.

VARGA László, A. (szerk.)

1995 *Vera (nem csak) a városban. Tanulmányok a 65 éves Bácskai Vera tiszteletére.* Rendi Társadalom – Polgári Társadalom, Supplementum, Hajnal István Kör–Társadalomtörténeti Egyesület, Debrecen

VEREBÉLYI Kincső

1998 Szokás. In: Voigt Vilmos (szerk.): *A magyar folklór.* Osiris Kiadó, Budapest

2005 *Szokásvilág.* Studia Folkloristica et Ethnographica 46. Debreceni Egyetem Néprajz Tanszéke, Debrecen

VITÁRI Zsolt

2007 A Führer-mítosz. Adolf Hitler kultusza. *Rubicon*, 9. sz. 16–27.

VOIGT Vilmos

2001 *A folklórtól a folklorizmusig. Történeti folklorisztikai tanulmányok.* Universitas Könyvkiadó, Budapest

DE VRIES, Jan

1978 *Heroic Song and Legend.* Ayer Publishing, New Hampshire

WALLACE, Anthony F. C.

1961 *Culture and Personality.* Random House, New York

1965 Driving to Work. In: M. Spiro (ed.): *Context and Meaning in Cultural Anthropology.* Free Press, New York

WALTER, François

2003 A város meghatározásának problémái a 19. századi Európában. *Korall: társadalomtörténeti folyóirat.* 11-12. sz. 183–198.

WEBER, Max

1987 *Gazdaság és társadalom. A megértő szociológia alapvonalai.* 1. kötet, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest

1999 *Gazdaság és társadalom. A gazdaság, a társadalmi rend és a társadalmi hatalom formái.* 2/4. kötet, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest

WEINRICH, Harald

2002 *Léthé. A felejtés művészete és kritikája.* Atlantisz Könyvkiadó, Budapest

WILHELM Gábor

2005 Kognitív térképek és városrepresentáció. In: N. Kovács Tímea et alii (szerk.): *Terek és szövegek. Újabb perspektívák a városkutatásban*. Kijárat Kiadó, Budapest, 29–48.

MAGYAR ÉRTELMEZŐ KÉZISZÓTÁR I. kötet, Juhász József—Szőke István—O. Nagy Gábor—Kovalovszky Miklós (szerk.), Akadémiai Kiadó, Budapest, 2001.

MAGYAR NÉPRAJZI LEXIKON III. kötet, Ortutay Gyula et alii (szerk.), Akadémiai Kiadó, Budapest, 1987.

ROMÁNIAI MAGYAR IRODALMI LEXIKON. Balogh Edgár et alii (szerk.), Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1981.